

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ BEYNƏLMİLLƏŞMİŞ QEYRİ-HÖKUMƏT TƏŞKİLATI KİMİ HEYDƏR ƏLİYEV FONDUNUN FƏALİYYƏTİNİN ƏSAS İSTIQAMƏTLƏRİ

Elnarə Mirzəyeva*

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan Respublikasının beynəlmilləşmiş qeyri-hökumət təşkilatı kimi Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətinin əsas istiqamətləri ətraflı təhlil edilir. Belə nəticəyə gəlinir ki, Heydər Əliyev Fondunu sadəcə ictimai təşkilat kimi deyil, çox nüfuzlu beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatı qismində nəzərdən keçirmək daha məqsədmüvafiq olardı. Belə ki, Heydər Əliyev Fondu öz fəaliyyətində beynəlxalq əməkdaşlıq istiqamətində mühüm fəaliyyətlər həyata keçirir və hazırda da keçirməkdədir. Bütövlükdə isə, Heydər Əliyev Fondu özünün fəaliyyət və əhatə istiqamətlərini daha da genişləndirməklə beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatları üçün bütün mümkün imkanlardan da tam səmərəli formada istifadə etməklə nəinki dövlətdaxili nüfuzunu, eyni zamanda beynəlxalq nüfuzunu da xeyli dərəcədə yüksəltmişdir ki, burada da Fondun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın əvəzsiz xidmətləri xüsusi qeyd edilməlidir.

Açar sözlər: *qeyri-hökumət təşkilatları, beynəlxalq əməkdaşlıq, ikitərəfli müqavilələr, beynəlxalq təşkilatlar, dövlətdaxili qanunvericilik, beynəlxalq layihələr.*

Digər sahələr kimi, qeyri-hökumət təşkilatları praktikasını da Azərbaycan Respublikasında müvafiq tarixi köklərə malikdir. Belə ki, XIX əsrin sonları – XX əsrin əvvəllərində tarixi-mədəni və mənəvi təməl üzərində Azərbaycanda belə təşkilatlar formalaşmağa başlamışdır. Həmin dövrlərdə Azərbaycanda “İrəvan qadınlar cəmiyyəti”, “Məclisi-üns”, “Məclisi-şüəra”, “Nəşri Maarif” kimi maarifçi humanitar cəmiyyətlər, ədəbi məclislər mövcud olmuş, habelə “Nicat”, “Səadət”, “Səfa” kimi xeyriyyə cəmiyyətləri fəaliyyət göstərmişdir. Müasir dövrdə isə ölkəmizdə elə qeyri-hökumət təşkilatları mövcuddur ki, onların fəaliyyəti nəinki nizamnamə məqsədlərinə uyğun olaraq müxtəlif sahələrdə əhaliyə yardım göstərilməsi ilə şərtlənir, həmçinin, beynəlxalq əməkdaşlıq çərçivəsində çoxsaylı layihə və tədbirlərin icra edilməsi, eləcə də xarici dövlətlərdə xeyriyyə aksiyalarının keçirilməsi ilə geniş spektrə malik funksiyaları özündə birləşdirir. Qeyd olunanlara nümunə qismində Heydər Əliyev Fondunu göstərmək olar. [1] İctimai əsaslarla Heydər Əliyev Fondunun yaradılması təşəbbüsü dövlət səviyyəsində ilk dəfə olaraq "Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əlirza oğlu Əliyevin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10 mart 2004-cü il tarixli Fərmanı [2] ilə dəstəklənmişdir.

Qeyri-hökumət təşkilatı olaraq, 10 may 2004-cü ildə fəaliyyətə başlayan Heydər Əliyev Fondunun məqsədləri müəyyən edilməklə bərabər, onu da qeyd etmək lazımdır ki, Fond bir sıra sahələrdə - elm və təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, sosial, idman, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, ekologiya, o cümlədən ölkəmizin təbliği və dünyada yetərinə tanınması istiqamətində çox-

* Hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, Bakı Dövlət Universitetinin Beynəlxalq xüsusi hüquq və Avropa hüquq kafedrasının dosenti

saylı tədbirlərin həyata keçirilməsi və layihələrin reallaşdırılmasında əhəmiyyətli rola malikdir. Respublikanın və xarici ölkələrin fondları, qeyri-hökumət təşkilatları, ictimai təşkilatları ilə əməkdaşlığı genişləndirmək, onlarla birgə layihələr həyata keçirmək Fondun əsas məqsədləri sırasında qeyd olunur. [3]

Bunları nəzərə alaraq qeyd edilən istiqamətlərdə hər bir fəaliyyətin təhlil edilməsi tədqiqat üzrə əhəmiyyətli olardı.

Heydər Əliyev Fondu təhsil sahəsində bir sıra tədbirlərin icrasında və bir sıra layihələrdə iştirak etməklə, bu sahədə dövlətin həyata keçirdiyi siyasətin daha da möhkəmləndirilməsində və uğurla yerinə yetirilməsində yaxından çıxış edir. Məhz bu baxımdan Heydər Əliyev Fondunun təhsil sahəsində həyata keçirdiyi ən böyük proqram kimi 2005-ci ildə təqdimatı keçirilmiş “Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb” Proqramının adını çəkmək yerinə düşərdi. Proqramın əsas məqsədi təhsil sahəsində mövcud olan problemlərin həllinə kömək etmək, ölkə miqyasında müasir standartlara cavab verən təhsil kompleksləri yaratmaq, tədrisin səviyyəsinə bilavasitə təsir edən problemləri aradan qaldırmaq, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin, yerli və xarici şirkətlərin, beynəlxalq təşkilatların bu sahədə birgə əməkdaşlıq imkanlarını müəyyənləşdirməkdir. Proqram çərçivəsində 2005-2012-ci illər ərzində ölkənin müxtəlif bölgələrində 100 mindən artıq şagirdin təhsil aldığı 400-dək məktəb binası inşa olunmuş və yenidən qurulmuşdur. [4] Bu məktəblərin hər birində laboratoriya, kitabxana, yeməxana, kompüter otaqları, emalatxana, idman zalları, geniş meydançalar və ayrıca istilik sistemi mövcuddur. [5]

Eyni zamanda, 2005-ci il tarixli Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə UNESCO arasında imzalanmış Qarşılıqlı Anlaşma Memorandumunda nəzərdə tutulmuş müddələrin icrası və həyata keçirilməsi üzrə qarşıya məqsəd qoyulmuş tədbirlərin yerinə yetirilməsi məqsədilə UNESCO-nun nümayəndə heyəti 2005-ci il dekabrın 13-17-də dövlətimizdə səfərdə olmuş, texniki peşə təhsili, müəllim hazırlığı və ixtisasartırma təhsilinin təkmilləşdirilməsi üzrə 2006-2007-ci illər üçün fəaliyyət planı tərtib edilmişdir. Məhz həmin illərdə məktəb tikintisi sahəsində dövlət proqramlarına, Heydər Əliyev Fondunun və Səudiyyə İnkişaf Fondunun layihələrinə əsasən 91 min 572 yerlik 230 yeni məktəb və əlavə korpus inşa olunmuş, eləcə də 69 məktəb əsaslı təmir edilmişdir. [6]

Bundan başqa Heydər Əliyev Fondunun Rumıniya nümayəndəliyi ilə Rumın-Amerikan Universiteti arasında Əməkdaşlıq sazişi imzalanmışdır ki, bunun da məqsədi həmin təhsil müəssisəsində yaradılacaq mərkəzdə Azərbaycan dilinin tədris olunması, Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin, tarixinin təbliğ edilməsi, ölkədə gedən inkişaf prosesləri barədə Rumın tələbələrə ətraflı məlumatın verilməsi olmuşdur. [7]

Azərbaycan Respublikasının iştirakçısı olduğu beynəlxalq müqavilələrdə təsbit olunmuş normalar çərçivəsində həyata keçirilən əməkdaşlıq kontekstində təhsil sahəsində müxtəlif istiqamətlər üzrə qeyri-hökumət təşkilatları və ictimai birliklərin qarşılıqlı fəaliyyətinin inkişafı mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məhz

qeyd olunan fəaliyyət növlərinin həyata keçirilməsi məqsədilə, beynəlxalq tərəfdaşlarla qarşılıqlı münasibətlərin inkişaf etdirilməsi kontekstində Heydər Əliyev Fondunun vətəndaşların təhsil hüququnun təmin edilməsi və bu sahədə ayrı-ayrı tədbirlərin görülməsi sahəsində müxtəlif layihələrdə iştirak məsələsi ən vacib istiqamətlərdən biridir. Şübhəsiz ki, bu məsələdə Fondun ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq münasibətləri diqqəti cəlb edən əsas məqamlardandır. Çünki fəaliyyətə başladığı müddətdən etibarən dünyanın bir sıra universal və regional beynəlxalq təşkilatları, habelə ayrı-ayrı dövlətlərin çoxsaylı qurumları ilə qarşılıqlı əməkdaşlıq müqavilələri imzalanmış, müxtəlif layihələrin həyata keçirilməsinə təkan verilmişdir. Məsələn, 2005-ci ilin dekabr ayının 9-da Heydər Əliyev Fondu ilə BMT İnkişaf Proqramı arasında Əməkdaşlıq Sazişi və bununla bağlı layihə sənədləri imzalanmışdır. Qeyd olunan sənədlər görmə qabiliyyətini itirmiş və görmə qabiliyyəti zəif olan insanlar üçün informasiya-texnologiyalarına çıxışın təmin edilməsinə yönəlmişdir. Bu sənədlər BMT-nin Minilliyin Bəyannaməsinə əsasən, yeni texnologiyaların, xüsusilə informasiya-texnologiyasının hamı üçün təmin olunmasına dair dövlət və hökumət başçıları tərəfindən götürülmüş öhdəliyə və "Azərbaycan Respublikasının İnformasiya-Kommunikasiya Texnologiyası üzrə Milli Strategiyası"na uyğun olaraq hazırlanmışdır. Sözügedən layihə, öz növbəsində, üç mərhələdə həyata keçirilmişdir:

- İlk mərhələ kor və görmə qabiliyyəti zəif olan insanların informasiya-kommunikasiya texnologiyalarına dair ehtiyaclarının müəyyən olunması, onlar üçün rəqəmsal fərqi aradan qaldırılması üzrə ayrıca proqram layihələrinin hazırlanmasından ibarətdir (hətta bu məqsədlə sorğular və müzakirələrin keçirilməsi, təcrübə mübadiləsinin aparılması, alınacaq avadanlıq növlərinin müəyyən edilməsi nəzərdə tutulmuşdur);

- Kor və görmə qabiliyyəti zəif olan uşaqlar üçün internat məktəblərin və model İKT sinfinin yaradılması sahəsində lazımi tədbirlərin görülməsi, kompüter avadanlıqlarının alınib quraşdırılması, proqram təminatının lokallaşdırılması, İnternetə çıxışın təmin olunması və xüsusi tədris-təlim proqramlarının hazırlanması istiqamətində həyata keçirilməsi zəruri olan məsələlərin isə növbəti mərhələdə yerinə yetirilməsi qərara alınmışdır;

- Nəhayət üçüncü mərhələdə audiokitabxanaların hazırlanması, təlim mərkəzlərinin yaradılması, kitabxana fondunun audio formata çevrilməsi üçün səs-yazma studiyasının qurulması və bu studiyanın yardımı ilə mövcud kitabxanalarda Brayl şriftli audiokitabların bərpası, İnternetə çıxış, informasiya texnologiyaları ilə bağlı əsaslı təlim kurslarının təşkili, İnternetdə informasiyanın tapılması, əldə edilməsi kimi xidmətləri təmin edən kompüter mərkəzlərinin yaradılması, eləcə də təlim kurslarında dərs deyəcək müəllim və təlimçilərin hazırlanması məsələləri qarşıya əsas məqsəd kimi qoyulmuşdur. [8]

Heydər Əliyev Fondu tərəfindən dünya şöhrətli mütəfəkkir, ensiklopedik biliyə malik görkəmli Azərbaycan alimi Məhəmməd Nəsirəddin Tusinin "Əxlaqi-Nasiri" kitabının latın qrafikası ilə yenidən nəşr etdirilməsi Azərbaycan

mədəniyyətinə öz ciddi töhfəsini vermiş oldu. Belə ki, böyük elmi miras qoyub getmiş bir alimin irsinin dərindən öyrənilməsi, əsərlərinin nəşri ulu öndər Heydər Əliyevin daim diqqət mərkəzində olmuşdur. [9]

2005-ci ilin avqustunda Heydər Əliyev Fondunun UNESCO ilə birgə “UNESCO-Azərbaycan: gələcəyə körpü” mövzusunda keçirdiyi beynəlxalq konfransda isə Azərbaycanın təhsil sistemində aparılan islahatlar, Avropa təhsil sisteminə inteqrasiya və digər məsələlər müzakirə olunmuş, UNESCO ilə Azərbaycan arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığa dair Memorandum imzalanmışdır. [10]

Həmçinin Heydər Əliyev Fondu ilə Kolumbiyanın Uşaqlara qarşı zorakılıqların qarşısının alınması üzrə Şəbəkə Fondu ilə əməkdaşlıq çərçivəsində Botoqa şəhərində təhsil alan uşaq və yeniyetmələrə zorakılığı pisləyən və zorakılıqdan zərər çəkmiş uşaqlara psixoloji yardım edən tamaşalar təqdim edilmiş, Kolumbiyanın təhsil müəssisələrinə 20 minədək maarifləndirici vəsaitlər paylanmış, valideynlər üçün zorakılıq əlamətlərinin aşkar edilməsinə və təhlükənin qarşısının alınmasına xidmət edən 40-dan çox mühazirə və kurslar təşkil edilmişdir. [11]

Bundan əlavə, 2007-ci ilin iyun ayının 18-də Heydər Əliyev Fondu, Azərbaycan Hökuməti və UNESCO arasında ölkəmizdə peşə təhsilinin inkişafını nəzərdə tutan “Fund-in-trust” layihəsinin icra planına dair əməliyyat planı üzrə Saziş imzalanmışdır. Sazişin 1-ci maddəsinə əsasən, layihənin əsas məqsədi qismində Kadrların İxtisasartırma və Təlim Resurs Mərkəzinin yaradılması çıxış edir. Sazişin 2-ci maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının bu sahədə öhdəliyi öz əksini tapmışdır ki, bu da texniki və inzibati işlərin görülməsi, işçi qruplarının toplantı və ofis yeri ilə təmin olunması, milli və beynəlxalq ekspertlər üçün inzibati dəstəyin təmini, habelə təlimatçıların işə götürülməsi, texniki və peşə təhsili sahəsində Kadrların İxtisasartırma və Resurs Mərkəzi üçün şəraitin yaradılması kimi məsələləri özündə birləşdirən təşkilati işləri əhatə edir. Qeyd olunan beynəlxalq sənədin 3-cü maddəsinə əsasən, büdcəsi 203400 ABŞ dolları həcmində olan layihə müddətində UNESCO-nun aşağıdakı öhdəlikləri ehtiva olunmuşdur: məsləhət və ekspert xidmətləri ilə təmin etmə; müvafiq avadanlıq və materiallarla təchiz etmə; layihənin monitorinqi və icrası üçün lazım olan tədbirlərin həyata keçirilməsi; layihənin uğurla həyata keçirilməsi üçün digər texniki və inzibati dəstəyin göstərilməsi. [12]

Qeyd olunanlarla yanaşı, Heydər Əliyev Fondu təhsil sahəsində müxtəlif regional beynəlxalq təşkilatlar və dünyanın müxtəlif dövlətlərinin ayrı-ayrı qurumları ilə əməkdaşlığı inkişaf etdirərək, bu istiqamətdə qarşıya çıxan problemlərin həlli ilə bağlı mühüm tədbirlər görmüşdür. Nümunə qismində İslam Ölkələri Elm, Təhsil və Mədəniyyət Təşkilatını (İSESCO) göstərmək olar. Belə ki, İSESCO ilə Heydər Əliyev Fondu arasında 2005-ci ildən başlanan əməkdaşlıq sonrakı illərdə də daha səmərəli şəkildə inkişaf etməyə başlamışdır. Eyni zamanda, 2007-ci ilin aprel ayında Heydər Əliyev Fondu ilə İSESCO arasında bağlanan əməkdaşlıq haqqında Protokola uyğun olaraq, əməkdaşlığın əsas prinsipləri

tənzimlənməklə, elm, mədəniyyət, təhsil sahələrində əlaqələrin inkişaf etdirilməsi, habelə birgə layihələrin həyata keçirilməsi və bu sahədə fəaliyyətin əlaqələndirilməsi nəzərdə tutulur. [13]

Sözgedən əməkdaşlıq tendensiyası dünya dövlətləri ilə qarşılıqlı fəaliyyətin inkişafında da özünü büruzə vermişdir. Belə ki, 25 yanvar 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondu ilə ABŞ-ın “Uşaqların Xilas” (Save the Children) təşkilatı arasında “Azərbaycanda uşaqlar üçün inkişafa doğru yönəlmiş səylərin birləşdirilməsi haqqında” Anlaşma Memorandumuna uyğun olaraq, fiziki və psixososial yardım vasitəsilə uşaqların müdafiəsi, onlara zəruri qayğının göstərilməsi və onların təhsil almalarının təmin edilməsi, habelə sağlamlığı və keyfiyyətli qidalanması sahəsində birgə fəaliyyətin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. 2008-ci ilin mart ayında “Uşaqların Xilas” (Save the Children) təşkilatının Şüvəlanda inşa etdiyi Uşaqlara və Ailələrə Dəstək Mərkəzinə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən nəqliyyat vasitəsi hədiyyə edilmişdir. Mərkəz 100-dək xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqları alternativ qayğı ilə təmin edir, təlimlər keçirir və nəticədə uşaqların uşaq evlərinə və internatlara düşmələrinin qarşısı alınır. [14] 2008-ci ilin avqustunda Heydər Əliyev Fondu və Polşa Respublikasının Azərbaycan Respublikasında mövcud səfirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Saziş imzalanmışdır. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində Heydər Əliyev Fondu və Polşanın Kiçik Qrantlar Fondunun maliyyə dəstəyi ilə Samux rayonunda 220 yerlik yeni məktəb binası inşa olunmuş, müasir avadanlıqla təmin edilmiş və 2009-cu ilin avqustunda istifadəyə verilmişdir. [15] 12 iyul 2010-ci il tarixdə Heydər Əliyev Fondu ilə Litvanın Respublikasının Azərbaycan Respublikasında mövcud səfirliyi arasında imzalanmış humanitar sahədə əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumunda isə həmin il xüsusi istedadla malik 20 azərbaycanlı gəncin Litvanın aparıcı universitetlərində ödənişsiz əsaslarla təhsil almaq hüququ qazandığı, habelə qeyd olunan sənəd çərçivəsində ölkəmizin gənclərinin təhsil almaları üçün yeni imkanlarının yarandığı nəzərdə tutulur. [16]

Bütövlükdə isə qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan Respublikasında büdcənin ən böyük hissəsi təhsil xərclərinə yönəldilmişdir. Son illər həm dövlət vəsaiti hesabına, həm də Heydər Əliyev fondunun vəsaiti hesabına yüzlərlə məktəb tikilmişdir ki, bunlar da çox böyük fəaliyyəti əhatə edir. [17] Bütövlükdə, Heydər Əliyev Fondunun bu sahədə fəaliyyət istiqamətləri çox genişdir. [18] Heydər Əliyev Fondu tərəfindən təhsil sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın həyata keçirilməsində, eyni zamanda, onun xarici ölkələrdə yerləşən nümayəndəliklərinin fəaliyyəti də xüsusi bir istiqamət kimi nəzərdən keçirilməlidir. Belə ki, Fondun Rusiya Federasiyasındakı Nümayəndəliyi fəaliyyətinin ilkin dövründə Moskva şəhərindəki 157 saylı etno-mədəni komponentli məktəblə sıx əlaqə yaratmış, eləcə də təhsil ocağına hərtərəfli dəstək və qayğı göstərmişdir. 2008-ci ilin fevralında Heydər Əliyev Fondu ilə Rusiya Milli Kitabxanası arasında əməkdaşlıq Sazişi imzalanmışdır. Heydər Əliyev Fondunun Rumıniyadakı Nümayəndəliyi 2007-ci ildən etibarən Kluj Dövlət Universiteti, Konstantsa Dövlət Universiteti,

Buxarest Dövlət Universiteti kimi elm müəssisələri ilə sıx əməkdaşlıq edir. [19] Heydər Əliyev Fondu ilə əsas məqsəd kimi ali təhsillərini yenidən tamamlamış gənclərə peşə həyatına aparıcı yolda təlim və təcrübələr vasitəsilə dəstək olan “Urban Alliance” təşkilatı arasında əməkdaşlığın qurulması Fondun bu sahədə həyata keçirdiyi daha bir uğur kimi qiymətləndirilə bilər. [20]

Bundan əlavə, Heydər Əliyev Fondu təhsil problemlərinə, habelə ayrı-ayrı sahələr üzrə elmi araşdırmaların aparılmasına yönəlmiş bir sıra beynəlxalq tədbirlərin təşkilatçısı qismində çıxış etməklə, Azərbaycan təhsilinin və elminin inkişafına öz dəyərli töhfəsini vermişdir. Nümunə qismində tibb elminin tarixinin öyrənilməsi, bu barədə fikir mübadiləsinin həyata keçirilməsi və sözügedən sahədə mövcud olan tarixi faktların aşkar olunması ilə bağlı 2006-cı ilin iyununda Heydər Əliyev Fondu və Vaşinqton Elmlər Akademiyasının birgə təşəbbüsü ilə keçirilən “Orta əsr əlyazmalarında tibb və əczaçılıq” mövzusunda I Beynəlxalq Konfransı göstərmək olar. Dünyanın ayrı-ayrı dövlətlərinin (ABŞ, AFR, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Krallığı, Belçika, Bəhreyn, Estoniya, Gürcüstan, İran, İsrail, Misir, Rusiya, Suriya, Türkiyə, Ukrayna, Yunanıstan və s.) və bir sıra beynəlxalq təşkilatların (UNESCO, Ümumdünya Tibb Tarixçiləri Cəmiyyəti, Türkiyə Tibb Tarixi Cəmiyyəti, Azərbaycan Tibb Tarixçiləri Birliyi, Vaşinqton Elmlər Akademiyası) nümayəndələri, tanınmış elm xadimləri, xarici dövlətlərin ölkəmizdə akkreditə olunmuş diplomatik nümayəndələrinin iştirak etdiyi tədbirdə “Bakı əlyazmaları kolleksiyası UNESCO-nun Yaddaş Proqramında”, “Orta əsrlərdə Yaxın Şərqdə tibb mətnlərinin tərcüməsi”, “Orta əsr Azərbaycan həkimləri və onların əlyazmaları haqqında” mövzusunda elmi məruzələr dinlənilmiş, tibb və əczaçılığın tarixinə dair geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır. Eyni zamanda, tədbirdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan 11 minə qədər əlyazmanın 364-ünün tibbə aid olduğu, habelə həmin əlyazmalardan xüsusi əhəmiyyət daşıyan üçün UNESCO-nun Dünya Yaddaşı Proqramının Beynəlxalq reyestrinə daxil edilməsi barədə iştirakçılara məlumat verilmişdir. Bu nadir nümunələrə XI əsrdə yaşamış Əbülqasim Zəhrəvinin “Əl-Məqalət əs-Səlasun” (“Cərrahiyyə və alətlər haqqında”) çoxcildlik əsərinin 13-cü hissəsi, Əbu Əli ibn Sinanın XII əsrdə Bağdadda üzü köçürülən “Əl-Qanun fit Tibb” (“Tibb qanunları”) kitabının 2-ci cildi, eləcə də Rüstəm Cürcaninin XII əsrdə yazdığı və XVII əsrdə üzü köçürülmüş “Zahireyi-Nizamşah” (“Nizamşahın ehtiyatları”) əlyazması aiddir. Ümumbəşəri sərvət olan və dövrün məşhur xəttatları tərəfindən üzü köçürülmüş bu mədəni irs nümunələri hazırda Əlyazmalar İnstitutunda qorunub saxlanılır. [21]

2006-cı ildə Heydər Əliyev Fondu Gürcüstanın Tbilisi şəhərində yerləşən panteonda dəfn edilmiş Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətlərinin - şair Mirzə Şəfi Vazehin (1794-1852), yazıçı, dramaturq, filosof Mirzə Fətəli Axundzadənin (1812-1878), ictimai-siyasi xadim Həsən bəy Ağayevin (1875-1920), dövlət xadimi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilərindən biri Fətəli xan Xoyskinin

(1875-1920) qəbirüstü abidələrinin yenidən qurulması və xiyabanın yaradılması işlərini də uğurla və layiqlicə həyata keçirmişdir. [22]

2008-ci il 14-16 may tarixlərdə isə UNESCO, Heydər Əliyev Fondu və Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Bakı şəhərində Dünyada Savadlılığın Dəstəklənməsi üzrə UNESCO-nun Regional Konfransları silsiləsindən “Avropada subregional çərçivədə savadlılıq problemlərinə baxış: tərəfdaşlıq əlaqələrinin qurulması və innovativ yanaşmaların tətbiqinə dəstək” mövzusunda konfrans keçirilmişdir. Konfrans çərçivəsində təşkil olunan dəyirmi masalarda savadsızlıq problemi və onun aradan qaldırılması yolları, təhsilin inkişafının müxtəlif üsulları, habelə Azərbaycan təhsilinin Avropa təhsil sistemində inteqrasiyasına dair bir sıra məsələlər müzakirə olunmuşdur. Belə ki, “Müasir dünyada savad konsepsiyası, onun inkişafı və yaşlıların təlimi” mövzusunda dəyirmi masada əsas diqqət Avropada savad anlayışı, onun inkişafı, ömürboyu öyrənmə perspektivində böyüklərin təhsili kimi məsələlərə yönəldilmiş, “Savad səviyyələrinin və təməl bacarıqların müəyyən edilməsi və dəyərləndirilməsi” mövzusunda dəyirmi masada savadın qiymətləndirilməsi üzrə müasir meyarların yalnız məktəb və savad proqramlarında iştirak edənlərin qeydiyyatının aparılması ilə deyil, eyni zamanda, vərdislərin müxtəlif səviyyə və növlərinin, bacarıqların gündəlik həyatda tətbiqinin qiymətləndirilməsinin də nəzərə alınmasının vacibliyi vurğulanmışdır. Həmçinin, “Pedaqoji yanaşmalar: keyfiyyətli təməl təliminin inkişaf etdirilməsi” mövzusunda dəyirmi masada keyfiyyətli ibtidai təhsilin təmin olunması üçün ilkin şərt qismində savad, böyüklərin ibtidai təhsili və peşəkar təlim proqramları vasitəsilə yaxşı hazırlıq keçmiş mütəxəssislərin çıxış etməsi qeyd olunmuş, “Yeni tələblərə cavab və inteqrasiya olunmuş təlim imkanları sistemlərinin yaradılması” mövzusunda dəyirmi masada isə demokratiyanın təşviqi üçün savadlılığın çox böyük əhəmiyyət kəsb etdiyi və savadsızlıq probleminə daha geniş yanaşmağın vacibliyi bildirilmiş, habelə savadlanmanın həyata keçirilməsində əsas təminatçıları dövlət və QHT-lər sayıldığı iştirakçıların diqqətinə çatdırılmışdır. Bununla yanaşı, tədbir çərçivəsində müvafiq mövzu ilə bağlı sərgidə VIII əsrdən XX əsrin əvvəllərinə qədər məktəb və mədrəsələrdə dərs vəsaiti kimi istifadə edilən müqəddəs “Qurani-Kərim”in müxtəlif dövrlərə aid nüsxələri, habelə Azərbaycanda mövcud qədim kitablar və yeni dərs vəsaitləri, müxtəlif illərə aid ensiklopediyalar, əlifba kitabları və lüğətlər, ümumilikdə 18 adda qədim kitab və 183 dərs vəsaiti nümayiş etdirilir. [23]

Heydər Əliyev Fondu Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarla yanaşı, həm də birgə təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsi və onun müxtəlif aspektləri, eləcə də bu sahədə qarşıya çıxan problemlərin həllinə dair dünyanın aparıcı şirkətləri ilə müxtəlif beynəlxalq tədbirlər keçirməkdədir. Belə ki, 2010-cu ilin noyabr ayının 22-də Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi, UNESCO, “Mikrosoft” korporasiyası və “İntel” şirkətinin təşkilatçılığı ilə keçirilən “Təhsil və texnologiya vasitəsilə iqtisadi inkişaf” mövzusunda keçirilmiş beynəlxalq konfrans

qeyd olunanların bariz nümunəsi sayıla bilər. Sözügedən tədbirdə “Respublikada ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminatı proqramı (2005-2007-ci illər)” çərçivəsində aparılan işlər, o cümlədən 3693 müddətdə məktəblərə 30 mindən çox kompüter verildiyi, 1722 təhsil ocağında kompüter sinfinin yaradıldığı, Bakı, Sumqayıt və Gəncədə 7 min 500-dən çox məktəb müəlliminin treninqlərə cəlb olunduğu bildirilmişdir. Həmçinin, “2008-2012-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması üzrə Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq, təhsil sistemində İKT infrastrukturunun inkişafı, təhsildə elektron idarəetmə məsələsinin həlli, müəllimlərin İKT bacarıqlarının artırılması, normativ hüquqi bazanın daha da təkmilləşdirilməsi, çoxsaylı tədris müəssisələrində “elektron məktəb” pilot layihələrinin həyata keçirilməsi və 55 min 680 müəllimin İKT vərdişlərinə yiyələnməsi (24) və s. barədə iştirakçılara məlumat verilmişdir. Eyni zamanda, İKT-nin təhsildə tətbiqini informasiya texnologiyalarının inkişafının ən mühüm istiqamətlərindən biri olduğu və bunun nəticəsində ölkəmizin ali təhsil müəssisələrində ixtisasların təxminən 8 faizinin bilavasitə informasiya texnologiyaları ilə bağlılığı vurğulanmışdır. [25]

Təhsil və elm sahəsində müxtəlif istiqamətə malik fəaliyyətindən başqa, Heydər Əliyev Fondu həm də bilik mənbəyi sayılan kitaba xüsusi hörmət nümayiş etdirilməsi, eləcə də insanların, xüsusi ilə məktəb yaşlı uşaqların kitaba marağının artırılması istiqamətində də müəyyən işlər görməkdədir. Nümunə qismində Rusiya Federasiyasının “Puşkin kitabxanası” Fondu tərəfindən Heydər Əliyev Fonduna 800-ə yaxın kitabın hədiyyə olunması və bununla bağlı 2006-cı ilin fevralında xüsusi mərasimin keçirilməsini göstərmək olar. [26]

Bütövlükdə isə Azərbaycan Respublikasının təhsil sistemində aparılan islahatların dəstəklənməsi Heydər Əliyev Fondunun əsas fəaliyyət istiqamətlərinə daxil olan işlərin ümumi həcmnin 24 faizini təhsil təşkil edir ki, bu göstərici də digər sahələrin (mədəniyyət, səhiyyə, idman, ekologiya, sosial təminat və s.) ayrı-ayrılıqda hər birinin göstəricisindən yüksəkdir. [27] Beləliklə, təhsil hüququnun realizəsi ilə bağlı Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətini təhlil edərək, aşağıdakı mühüm nəticələrə gəlmək olar:

- Heydər Əliyev Fondu Azərbaycan Respublikasında hər bir yaş üzrə uşaqların təhsil alma şəraitinin yaxşılaşdırılması, təhsil müəssisələrinin maddi-texniki təminatının həyata keçirilməsi istiqamətində fəaliyyətini ayrı-ayrı layihə və proqramlar üzrə qurur. “Uşaq evləri və internat məktəblərinin inkişafı proqramı” layihəsi, “Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb” proqramı, “Təhsilə dəstək” proqramı və s. bunun bariz nümunələrindəndir. Qeyd olunan tədbirlər nəinki ölkəmizdə, eyni zamanda, bir sıra xarici dövlətlərdə (Gürcüstan, Pakistan) də davam etdirilməkdədir.

- Təhsil sahəsində Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətini şərtləndirən amillərdən biri də onun əksər tədbirləri müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar (BMT İnkişaf

Proqramı, UNESCO, ISESCO və s.) və dünyanın aparıcı şirkətləri (“Mikrosoft”, “İntel” və s.) ilə əməkdaşlıq şəraitində həyata keçirməsidir.

- Heydər Əliyev Fondu əlil və fiziki baxımdan məhdud imkanlara malik uşaqların təhsilinə də xüsusi qayğı göstərməklə, onların müasir elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərindən istifadə etməsi üçün lazımi şərait yaratmaqdadır. 2005-ci ilin dekabr ayının 9-da imzalanmış Heydər Əliyev Fondu ilə BMT İnkişaf Proqramı arasında Əməkdaşlıq Sazişi və Sazişin icrası məqsədilə hazırlanan layihə sənədləri, eləcə də kor və görmə qabiliyyəti zəif olan uşaqların oxuduqları təhsil müəssisələrinin əsaslı təmiri, yenidən qurulması və müasir avadanlıqlarla təchizatı qeyd olunanların ən bariz nümunəsi sayılmalıdır.

Mədəni hüquqların təmin edilməsi, o cümlədən mədəniyyət sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq da Heydər Əliyev Fondunun əsas fəaliyyət istiqamətlərindəndir. Eyni zamanda, Fondun “Mədəniyyətlərarası dialoqda qadınların rolunun genişləndirilməsi”, “Qloballaşma şəraitində mədəniyyətlərin rolu”, “Çoxmədəniyyətli dünyada sülh şəraitində birgə yaşama”, “Azərbaycan - tolerantlıq məkanı” layihələri xüsusilə mühüm yer tutur. [28] Bununla yanaşı, Heydər Əliyev Fondunun Azərbaycanın təbliği sahəsində mühüm xidmətlərini qeyd etmək yerinə düşərdi. Bunun bariz nümunəsi qismində 2005-ci ildə Parisdə UNESCO-nun iqamətgahında görkəmli Azərbaycan alimi, akademik Yusif Məmmədliyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunmuş təntənəli mərasimin keçirilməsi, 2006-cı ildə UNESCO-da “Azərbaycan: mədəniyyətlərin və sivilizasiyaların qovuşuğunda” adlı Azərbaycan gününün təşkili, 2008-ci ildə Berlində “Xocalı soyqırımı və 1915-ci il hadisələrindəki gerçəklər” mövzusunda elmi konfransın keçirilməsi, 2018-ci ildə BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) Romada yerləşən mənzil-qərargahında “Azərbaycan otağı”nın açılışı, Moldovada Mədəniyyət Təhsil Mərkəzinin binasının təməlinin qoyulması, 2019-cu ildə Moskvada “Nəsimi poeziyası - insana himn: Şərqi və Qərbi mədəni-mədəni dəyərlərinin sintezi” mövzusunda beynəlxalq konfransın keçirilməsi və həmin şəhərdə dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri İmadəddin Nəsiminin abidəsinin açılışı, 2021-ci ildə Çinin “Qədim məskənlər” mədəniyyət parkında Azərbaycan pavilyonunun və UNESCO-nun mənzil-qərargahında Azərbaycan xalçalarından ibarət sərginin açılması, 2022-ci ildə Yeni Tretyakov Qalereyasında Xalq rəssamı Tahir Salahovun əsərlərindən ibarət və Moskvada Azərbaycan günləri çərçivəsində “Azərbaycan xalçaları: yeni baxış” sərgilərinin açılışı, “Dubay Ekspo 2020”-də Azərbaycan pavilyonunda “Dostluq” xalçasının təqdim olunması, Sankt-Peterburqda Nizami Gəncəvinin 800 illik yubileyinə həsr olunmuş “Yeddi gözəl” sərgisinin açılması və Üzeyir Hacıbəylinin abidəsinin təməl daşının qoyulması və s. yüzlərlə belə fəaliyyəti göstərmək olar. [29]

Sağlamlığın qorunması hüququnun təmin edilməsi kontekstində əhalinin sağlamlığının mühafizəsi sahəsində də Heydər Əliyev Fondunun roluna xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Belə ki, yarandığı dövrdən etibarən, sözügedən ictimai təşkilat əhalinin bütün sosial təbəqələrinin sağlamlığının qorunması istiqamətində

də lazımi tədbirlər görmüş və bu sahədə zəruri addımlar atmağa başlamışdır. Nümunə qismində 2004-cü ilin dekabr ayının 4-də Heydər Əliyev Fondunda keçirilən “Diabetli uşaqlara ən yüksək qayğı” adlı layihənin təqdimatının keçirilməsindən sonra Azərbaycan Diabet Cəmiyyəti və Danimarkanın yüksək keyfiyyətli insulin istehsalı sahəsində dünyada lider olan Novo Nordisk şirkəti ilə birgə layihənin icrasına başlanılmışdır. Layihənin əsas məqsədi ictimaiyyətin, yerli və xarici şirkətlərin diqqətini ölkəmizdəki diabetli uşaqların problemlərinə yönəltmək, bu problemlərin həllinə kömək etmək və Beynəlxalq Diabet Federasiyasının bu sahədə iştirakını fəallaşdırmağa xidmət edir.

Fond tərəfindən layihə çərçivəsində müəyyən vasitələr - insulin və xüsusi ağrısızlaşdırıcı şpris-qələmlər, qeydiyyatda olan azyaşlı diabet xəstələrinə Danimarkanın “Novo Nordisk” şirkətinin istehsalı olan insulin preparatları, o cümlədən onların orqanizmə daha ağrısız və dəqiq yeridilməsinə imkan verən inyeksiya iynələri, qeydiyyatda olan 100 nəfər II qrup şəkərli diabet xəstəsinə, habelə şəhid, qaçqın, məcburi köçkün və aztəminatlı ailələrdən olan 100 diabet xəstəsinə bir illik müalicə üçün Fransanın “Servye” şirkətinin istehsalı olan “Diabeton MR” preparatları paylanmışdır. Həmçinin, yeniyetmələrə, hamilə qadınlara, qlükemik indeksi 9 faizdən yuxarı olanlara üstünlük verməklə 1200 nəfər imkansız, xəstəliyin ciddi fəsadları olan vətəndaş inyektor və ucluqla təmin edilmiş, eləcə də Heydər Əliyev Fondunun və “Sanofi-aventis” şirkətinin birgə layihəsi çərçivəsində aztəminatlı ailələrdən seçilən I tip şəkərli diabeti olan 18 yaşnadək 200 pasiyentə 2000 şpris-qələmdən ibarət 400 qutu “Apidra” insulin preparatı təqdim olunmuşdur. Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22 dekabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı ilə 2009-cu ilin “Uşaq ili” elan edilməsi ilə əlaqədar, Bakı şəhərində yaşayan 276 uşaq insulin analoqu və qələmiyə ilə təmin edilmişdir. [30]

Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə paytaxt və regionlarda tibb müəssisələrinin yenidən qurulması və inşası da həyata keçirilir. Xəzər rayonunun Türkan qəsəbəsində poliklinika və təcili tibbi yardım stansiyası, Şüvəlan qəsəbəsində 31 nömrəli Birləşmiş Şəhər Xəstəxanası, Zirə qəsəbəsində Müalicə Diaqnostika Mərkəzi, Pirsağı qəsəbəsində 34 nömrəli Şəhər Səhiyyə Kompleksi, Mərkəzi Neftçilər Xəstəxanasında Cərrahiyyə və Orqan Transplantologiya Mərkəzi yenidən qurulmuş və müasir avadanlıqla təchiz edilmişdir. Qala qəsəbəsində 29 nömrəli Birləşmiş Şəhər Xəstəxanasının filialı, Bakıda Psixonevroloji Uşaq Mərkəzi, Talassemiya Mərkəzi, Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün reabilitasiya mərkəzi inşa olunmuş və müasir avadanlıqla da təchiz olunmuşdur. [31]

Qeyd olunanlarla yanaşı, BMT-nin təşəbbüsü ilə 2007-ci ildə Heydər Əliyev Fondu Dünya Diabet günü kampaniyasına qoşulmuşdur. BMT-nin qətnaməsinə uyğun olaraq, təşkilata üzv-ölkələr bütün dünyada noyabrın 14-ünü Dünya Diabet Günü kimi qeyd edirlər. Təşkilatın rəmzi olan mavi rəng bütün millətlərin başı üstündəki mavi səmanı əks etdirir və aksiyanın keçirildiyi 155 ölkədə şəhərlərin möhtəşəm binaları bu rəngə boyanır. Məqsəd ictimaiyyətin diqqətini

dünya miqyasında sağlamlığa ciddi təhlükə mənbəyi hesab edilən diabetə yönəltmək, eləcə də onun qarşısının alınması istiqamətində səylərin birləşdirilməsidir. Qeyd olunan xəstəliyin əhatə dairəsinin artması haqqında əhalini xəbərdar etmək məqsədilə Fondun binası 13-15 noyabr 2007-ci il tarixlərdə mavi rənglə işıqlandırılmışdır. [32] Heydər Əliyev Fondunun Mərkəzi Neftçilər Xəstəxanasında Cərrahiyyə və Orqan Transplantologiya Mərkəzinə hədiyyə etdiyi “CUSA Excel” avadanlığı əməliyyatların daha uğurla aparılmasına geniş imkanlar açır. [33]

Bundan əlavə, 2010-cu ilin avqust ayının 13-də Heydər Əliyev Fondu və UNİCEF-in birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən anemiya və talassemiya üzrə dəyirmi masada ölkəmizdə anemiya üzrə rəqəmlərin ciddi olduğu və 23 ayadək olan uşaqların yarıdan çoxunun anemiyadan əziyyət çəkdiyi, eləcə də 6-59 ayadək olan uşaqlar arasında bu xəstəliyin yayılma səviyyəsinin 39 faizə çatdığı bildirilmişdir. Eyni zamanda bildirilmişdir ki, qeyd olunan xəstəlik uşaqların, yeniyetmələrin və hamilə qadınların sağlamlığı üçün ciddi təhlükələrdən biri olmaqla, həm də ana ölümü hallarının ilkin səbəbi qismində qiymətləndirilmişdir. [34]

2015-ci ildə Heydər Əliyev Fondu Koxlear İmplantasiya proqramını həyata keçirməyə başlamışdır. Proqrama uyğun olaraq eşitmə problemi olan insanlar üçün pulsuz müayinələr və koxlear implantasiya əməliyyatları aparan yerli və xarici mütəxəssislərdən ibarət işçi qrup yaradılmışdır. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə başlanılan proqramın icrası üzrə yerli və xaricdən dəvət olunan mütəxəssislərdən ibarət İşçi qrup yaradılmışdır. İşçi qrup 2015-ci ilin avqust ayından etibarən eşitmə qüsuru olan 250-dən artıq uşağı pulsuz müayinə etmişdir ki, müayinələr nəticəsində də 80 nəfər üzərində koxlear implantasiya əməliyyatının keçirilməsinə qərar verilmiş, 70 nəfərin isə eşitmə aparatına ehtiyacı olduğu müəyyən edilmişdir və bunlar təmin edilmişdir. [35]

Beynəlxalq tərəfdaşlarla qarşılıqlı münasibətlərin inkişaf etdirilməsi kontekstində Heydər Əliyev Fondunun əhalinin sağlamlığının qorunması sahəsində müxtəlif layihələrdə iştirak məsələsi ən vacib istiqamətlərdən biridir. Şübhəsiz ki, bu məsələdə Fondun ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq münasibətləri diqqəti cəlb edən əsas məqamlardandır. Heydər Əliyev Fondu Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı çərçivəsində keçirilən tədbirlərdə yaxından iştirak etməklə, bu beynəlxalq təşkilatla əlaqələrin daha da dərinləşmə və genişlənməsi işinə xidmət edir. Hətta Fondun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın 2007-ci ilin mayında Cenevrə şəhərində keçirilmiş Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Ümumdünya Səhiyyə Assambleyasının 60-cı sessiyasında iştirakı zamanı etdiyi çıxışındakı “Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıq çox səmərəlidir. Bu təşkilat Azərbaycanda tibbi təhsil, təhlükəsizlik immunlaşdırma, ana və uşaqların sağlamlığının qorunması kimi sahələrdə bir sıra layihələr həyata keçirir. İnanıram ki, əməkdaşlığımız daha da səmərəli olacaqdır” [36] fikirləri də qeyd olunanları sübut edəcək təqdirəlayiq hal kimi qiymətləndirilməlidir. Eyni zamanda, 16-22 aprel 2007-ci il tarixlərdə keçirilən Ümumdünya Səhiyyə

Təşkilatının “Avropa İmmunlaşdırma Həftəsi” adlı layihəsinə dəstək məqsədilə, təşkilatın üzv-dövlətlərində də bu istiqamətdə müxtəlif kampaniyaların icrasına start verilmişdir. Sözügedən layihə çərçivəsində ölkəmizdə keçirilən “Profilaktika! Müdafiə! İmmunlaşma!” adlı kampaniyanın lazımlıca həyata keçirilməsində Heydər Əliyev Fondu yaxından iştirak etmişdir. Hətta bununla bağlı, kampaniyada iştirak etmək məqsədilə 17 aprel 2007-ci il tarixdə Bakı şəhəri Nəsimi rayonu 1 saylı uşaq poliklinikasında keçirilən tədbirdə iştirak edən Fondun prezidenti Mehriban Əliyeva tərəfindən immunlaşdırma tədbirlərinin keçirilməsinin əhəmiyyəti vurğulanmış, eləcə də yoluxucu xəstəliklərlə xəstələnmə səviyyəsinin enməsinə, immunizasiyaya, peyvəndlə əhatə olunanlarının dairəsinin genişləndirilməsinə, ilk növbədə, belə xəstəliklərə qarşı xüsusilə həssas olan uşaqların vaksinasiyasına, əhalinin bu istiqamətdə maarifləndirilməsinə və məlumatlandırılmasına diqqətin artırılmasının vacibliyi vurğulanmışdır. [37]

Bütövlükdə isə Heydər Əliyev Fondu ilə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı arasında əməkdaşlıq, əsas etibarilə iki aspektdən qiymətləndirilməlidir:

- Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının dünya əhalisinin sağlamlığı ilə bağlı keçirdiyi müxtəlif məzmunlu layihə və kampaniyalarda yaxından iştirak etməklə, bu kimi beynəlxalq tədbirlərin dövlətdaxili səviyyədə təşviqini təmin edir (belə ki, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının “Avropa İmmunlaşdırma Həftəsi” layihəsinə dəstək məqsədilə 16-22 aprel 2007-ci ildə ölkəmizdə “Profilaktika! Müdafiə! İmmunlaşma!” devizi altında keçirilən kampaniya çərçivəsində immunlaşdırma prosesinin mütəmadiləşdirilməsi, yoluxucu xəstəliklərin minimuma endirilməsi, uşaqların vaksinasiyasının gücləndirilməsi, eləcə də bu istiqamətdə maarifləndirmə və məlumatlandırmanın artırılmasının əhəmiyyəti ümdə vəzifələr sırasına daxil edilmişdir). [38]

- Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı ilə beynəlxalq əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi çərçivəsində digər dövlətlərdə yaradılan, lakin fəaliyyətində beynəlxalq xarakterli elementlərin olduğu qeyri-hökumət təşkilatları ilə qarşılıqlı əlaqələrin qurulmasına xüsusi önəm verir (bunun bariz nümunəsi olaraq, 31 may 2007-ci il tarixdə imzalanan Heydər Əliyev Fondu ilə “Or-Avner” Beynəlxalq Fondu arasında Əməkdaşlıq Sazişinə əsasən, psixososial yardım vasitəsilə uşaqların müdafiəsi, onlara lazımlı qayğının göstərilməsi, səhiyyə təyinatlı obyektlərin tikintisi, yenidən qurulması və maddi təchizatı sahəsində əməkdaşlığın həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur). [39]

31 may 2007-ci il tarixdə Heydər Əliyev Fondu və “Or-Avner” Beynəlxalq Fondu arasında imzalanmış Əməkdaşlıq Sazişinə uyğun olaraq 3 il müddətində təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, sosial təyinatlı obyektlərin tikintisi, yenidən qurulması, maddi təchizatı sahəsində əməkdaşlıq nəzərdə tutulmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, “Or-Avner” Beynəlxalq Fondu 1992-ci ildə Rusiya Federasiyasında yaradılaraq, fəaliyyət göstərir. Fəaliyyəti müddətində MDB-nin üzv-ölkələrində xeyli sayda təhsil kompleksi inşa etdirmiş, eləcə də səhiyyə və sosial yönümlü layihələri reallaşdırmışdır. [40]

2007-ci ilin noyabr ayının 5-də isə Heydər Əliyev Fondu ilə Rusiya Federasiyasının “Uralsib” Maliyyə Korporasiyası arasında Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır. Memorandum əsasında həyata keçirilən layihə çərçivəsində “Uralsib” Maliyyə Korporasiyasının maliyyə dəstəyi ilə Bülbülə qəsəbəsində yerləşən və ətraf ərazilərdə yaşayan 70-dən artıq xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşağı əhatə edən “Oriqami” reabilitasiya mərkəzi üçün yeni binanın inşası, onun təchiz edilməsi və saxlanması nəzərdə tutulmuşdur (41). Hətta bunun bariz nümunəsi kimi qeyd olunan təşkilatların əməkdaşlıq layihəsi çərçivəsində 2011-ci ilin aprel ayının 5-də Bakı şəhərinin Yeni Günəşli yaşayış massivində “Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün reabilitasiya mərkəzi” inşa olunaraq istifadəyə verilmişdir. Mərkəzdə uşaqların müalicəsi üçün dünya psixoterapiya praktikasında kifayət qədər məşhur olan qum terapiyası üsulundan istifadə olunur, müalicə növü kimi artterapiya nəticəsində uşaqlarla sosial mühit oriyentasiyasının tədrisi aparılır, eləcə də onlara müstəqil yaşamaq vərdisləri öyrədilir.

Həmçinin, 25 yanvar 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondu ilə ABŞ-ın “Uşaqların Xilasını” (Save the Children) təşkilatı arasında imzalanmış və Azərbaycanda uşaqlar üçün inkişafa doğru yönəlmiş səylərin birləşdirilməsini nəzərdə tutan Anlaşma Memorandumuna uyğun olaraq, fiziki və psixososial yardım vasitəsilə uşaqların müdafiəsi, onlara zəruri qayğının göstərilməsi və onların təhsil almalarının təmin edilməsi, habelə sağlamlığı və keyfiyyətli qidalanması sahəsində birgə fəaliyyətin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. [42]

Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə “WORLDMED” klinikasında humanitar aksiyalar da həyata keçirilmişdir. Belə ki, bu klinikada aztəminatlı ailələrdən olan “dovşandodaq” və “qurd ağızı” diaqnozlu uşaqlar üzərində bərpa əməliyyatları keçirilir. Bu məqsədlə indiyədək 400 uşaq müayinədən keçirilmiş, 200 uşaq üzərində cərrahiyyə əməliyyatı aparılmışdır. [43]

Heydər Əliyev Fondunun dünya dövlətləri, onların aidiyyəti qurumları və məşhur qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlığın həyata keçirilməsində sözügedən qurumun nümayəndəliklərinin də rolu xüsusi qeyd edilməlidir. Belə ki, 2007-ci ilin may ayında Rusiya Federasiyasının Moskva şəhərində və həmin ilin sentyabr ayında Rumıniyanın Buxarest şəhərində [44], 2008-ci ilin avqust ayında ABŞ-da, sonrakı illərdə isə Türkiyədə Fondun nümayəndəlikləri fəaliyyətə başlamışdır. Fondun nümayəndəlikləri digər sahələrlə yanaşı, təmsil etdikləri ölkələrdə əhalinin sağlamlığının qorunmasına yönəlmiş bir sıra tədbirlər həyata keçirmişdir. Belə ki, 2009-cu ilin noyabr ayının 30-da Heydər Əliyev Fondunun Rusiya Federasiyasındakı nümayəndəliyinin dəstəyi ilə Rusiyanın Azərbaycanlı Gənclər Təşkilatı - RAGT İ.M.Seçenov adına Moskva Tibb Akademiyasının Azərbaycan klubu ilə birgə Moskva şəhərində “Sağlamlığına əmin ol, xəstəliyə yox de!” devizi altında xeyriyyə aksiyası təşkil edilmişdir. Xeyriyyə aksiyasının keçirilməsində məqsəd RAGT-in Azərbaycan klubları nümayəndələrinin klinikanın həkimləri tərəfindən hərtərəfli müayinə olunması məqsədi daşımış, nəticədə yüksək ixtisaslı həkimlərin (uroloq, terapevt, dermatoloq, stomatoloq, kardio-

loq, endokrinoloq, bütün orqanların ultrasəs müayinəsi, periferiya damarlarının dupleks skanlaşdırılması, Exo-KQ və EKQ) müayinəsindən 70-dən yuxarı ak-siya iştirakçısı keçmişdir. 2010-cu ilin dekabr ayında isə Heydər Əliyev Fondu-nun Rusiya Federasiyasındakı Nümayəndəliyi tərəfindən Yekaterinburqdakı 1 sayılı vilayət kliniki xəstəxanasının uşaq onkohematoloji mərkəzinə müasir xü-susi tibbi avadanlıqla təchiz edilmiş “Sobol” markalı təcili yardım maşını Fond adından hədiyyə edilmişdir. [45]

Bundan əlavə, 22-28 yanvar 2012-ci il tarixlərdə Heydər Əliyev Fondu-nun vitse-prezidenti və Fondun Rusiya Federasiyasındakı Nümayəndəliyinin rəhbəri Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə İ.M.Seçenov adına Birinci Moskva Döv-lət Tibb Universiteti ilə birgə, Rusiya Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara Cəmiyyə-tinin, habelə Beynəlxalq UNAİDS təşkilatının dəstəyi ilə Cənubi Sudanın pay-taxtı Cuba şəhərində humanitar xeyriyyə aksiyası keçirmişdir. Aksiyanın keçiril-məsində bilavasitə məqsəd ölkə əhalisinə tibbi yardımın göstərilməsi olmuşdur. Tədbir çərçivəsində qarın nahiyəsində ağrılar, yüksək hərarət, malyariya, dizen-teriya və pnevmoniya xəstəliklərindən şikayət edən 75 nəfər xəstənin, eləcə də hamiləlik dövrünə xas olan xəstəliklərin fəsadlarından əziyyət çəkən qadınların Cuba şəhərində yerli poliklinikada ambulator rejimdə qəbulu həyata keçirilmiş, onlara zəruri tibbi yardım göstərilmiş, lazımi dərmanlar və müvafiq tövsiyələr verilmişdir. Həmçinin, 2013-cü ilin iyun ayının 14-də Nümayəndəliyin təşəb-büsü və İ.M.Seçenov adına Birinci Moskva Dövlət Tibb Universitetinin dəstəyi ilə “Qanın milləti yoxdur” adlı növbəti xeyriyyə aksiyası keçirilmişdir. Aksiya-nın məqsədi bir neçə il ərzində həyata keçirilən ənənəvi və analoji tədbirlərin davamı kimi hemofiliya və talassemiya xəstəsi olan uşaqlar üçün qan verilmə-sindən ibarətdir. [46] Müvafiq tədbirlər sonrakı dövrlərdə də uğurla və layiqincə davam etdirilmişdir. [47]

Fondun Rumıniyadakı Nümayəndəliyi isə bu ölkənin Kluj şəhərində 110 nəfərdən artıq insanın yaşadığı Ahıllar evinə himayədarlıq etməklə, mütəmadi humanitar yardım göstərir. Hətta 2008-ci ilin fevralında Ahıllar evinə dərman ləvazimatları, o cümlədən 110 nəfərlik yataq və çarpayı dəstləri, zəruri qida məhsulları hədiyyə edilmişdir. Bununla yanaşı, 2008-ci ilin aprelində İon Pop de Popa Fondu ilə əməkdaşlıq çərçivəsində Nümayəndəlik ürək xəstəliklərindən əziyyət çəkən insanlara yardım göstərmiş, həmin ilin iyul ayında isə daşqından ağır zərər çəkmiş Suçeaşa bölgəsinin əhalisinə ərzaq və geyimlə yanaşı, dərman preparatları da paylamışdır. [48]

2010-cu ilin noyabrında isə Yunanıstanın Azərbaycandakı Səfirliyi tərə-findən Heydər Əliyev Fonduna hədiyyə edilmiş və sayca ölkəmizə verilən ikinci (ilk belə aparat Şəki mərkəzi rayon xəstəxanasının laboratoriyasında quraşdırıl-mışdır) avadanlıq sayılan portativ ultrasəs müayinə aparatı yod çatışmazlığı xə-s-təliklərinin aşkar edilməsində mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyət coğrafiyası artıq ölkəmizin sərhədlə-rini aşmışdır və bu proses sürətlə davam edir. Dünyanın bir çox ölkələrində

müxtəlif layihələrin reallaşması Fondun beynəlxalq aləmdə artan nüfuzunun göstəricisidir. [49] Qeyd olunanların bariz nümunəsi kimi Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə 2005-ci ildə Pakistanın Müzəffərabad şəhərində baş vermiş zəlzələ nəticəsində zərər çəkmiş insanlara humanitar və tibbi yardımların göstərilməsi, habelə 2012-ci ilin mayında Pakistanda keçirilmiş silsilə humanitar yardımlar çərçivəsində İslamabad şəhərində kimsəsizlər evindəki uşaqlar üçün tibbi müayinə təşkili, onlara hepatit B virusuna qarşı peyvəndlərin edilməsi, Peşavar şəhərində “Akbar Kare” Serebral Paralic İnstitutunda imkansızlar üçün pulsuz müayinənin aparılması, Khayber Paxtunxva əyalətinin Qazni Laki Marvat şəhərindəki qadınlar və uşaqlar üçün açıq ürək əməliyyatlarının aparılmasını göstərmək olar. Həmçinin, 2012-ci ilin iyununda Fondun adından Pakistanın Paxtunva əyalətinin talassemiya, hemofiliya və qan xərçəngindən əziyyət çəkən xəstələrinin müalicəsi ilə məşğul olan bir neçə xəstəxanasını özündə birləşdirən Həmzə Xeyriyyə Fonduna xüsusi qanköçürmə və kiçik laboratoriya ilə təchiz olunmuş bir ədəd təcili tibbi yardım avtomobilinin, eləcə də iki min qan köçürmə paketinin təqdim edilməsi, sözügedən əyalətin göz xəstəxanasının yeni korpusunun tikilməsi və göz xəstəliklərindən əziyyət çəkən imkansız xəstələrin əməliyyat olunması üçün maliyyə yardımının göstərilməsi, eləcə də 2005-ci ildə Gürcüstanın Hemotologiya və Tranfiziologiya İnstitutuna “Desferal” preparatlarının hədiyyə olunması və Rostropoviç-Vişnevskaya Fondu tərəfindən “Hamilə qadınların Hepatit B və HIV-ə diaqnostikası və yeni doğulmuş uşaqların Hepatit B virusuna qarşı profilaktikası” proqramının həyata keçirilməsi üçün 2011-ci ildə Rostropoviç-Vişnevskaya Fonduna maliyyə dəstəyinin göstərilməsi ölkələr arasında beynəlxalq əməkdaşlığın daha da genişlənməsi və dərinləşməsinə xidmət edir.

Bundan əlavə, Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü və dəstəyi ilə Bosniya və Herseqovinanın Sarayevo şəhərində kor və zəif görən uşaqlar və gənclər üçün mərkəzin yenidən qurulması və 2013-cü ilin iyun ayının 8-də açılışının həyata keçirilməsi adıçəkilən ictimai qurumun əhalinin sağlamlığının qorunması sahəsində beynəlmilləl fəaliyyətinin tərkib hissəsi sayılmalıdır. [50]

Əhalinin sağlamlığının qorunması sahəsində mühüm amil sayılan ətraf mühitin mühafizəsi problemi də Heydər Əliyev Fondunun qarşılıqlı əməkdaşlıq münasibətlərinin də bir hissəsi sayılır. Nümunə qismində 2012-ci ildə Braziliyanın Rio-de-Janeyro şəhərində keçirilmiş “Rio+20” beynəlxalq konfransına hazırlıq məqsədilə, 21 oktyabr 2011-ci ildə Heydər Əliyev Fondu və BMT İnkişaf Proqramı arasında “2012-ci ildə keçiriləcək Rio+20 konfransına hazırlıq məqsədilə Azərbaycan gənclərinin səfərbər edilməsinə dair” Anlaşma Memorandumunu göstərmək olar. Qeyd olunan sənədin məqsədi 2012-ci ildə Braziliyanın Rio-de-Janeyro şəhərində keçirilən Dayanıqlı İnkişaf üzrə BMT Konfransı üçün hazırlıq prosesində gənclərin iştirakının yüksək formada təşviq olunması, o cümlədən bu istiqamətdə meydana çıxan çatışmazlıqların aradan qaldırılmasına dair gənclərin fikirlərinin nəzərə alınmasına şərait yaradılmasından ibarətdir. [51]

Göründüyü kimi, Heydər Əliyev Fondunun müxtəlif istiqamətlərdə fəaliyyəti uğurlu olmaqla yanaşı, beynəlxalq cəmiyyəti bilavasitə düşündürən problemlərin həllinə yönəlmişdir. Beləliklə, Heydər Əliyev Fondunun elm, təhsil, mədəni və sosial sferalarda fəaliyyəti, əhalinin sağlamlığının qorunması, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və s. sahələrdə rolunu aşağıdakı müddələrdə daha ümumiləşdirilmiş formada ifadə etmək olar:

- Heydər Əliyev Fondu azərbaycançılıq ideologiyasının öyrənilməsi, təbliği, gələcək nəsillərə çatdırılması yolunda üzərinə götürdüyü şərəfli missiyanı uğurla həyata keçirməkdədir [52];

- Heydər Əliyev Fondu insanların sağlamlığı, gənc nəslin təlim-tərbiyəsi, milli mədəniyyətimizin tərəqqisi, ekoloji mühitin təmizliyi, sosial problemlərin həlli, valideyn himayəsindən məhrum olan uşaqların məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan şəxslərə diqqətin artırılması, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması istiqamətləri üzrə və digər sahələrdə də ardıcıl uğurlu layihələr həyata keçirməkdədir [53];

- Heydər Əliyev Fondunun səhiyyə sahəsində həyata keçirdiyi tədbirlər xalqımızın və dünya əhalisinin sağlamlığının etibarlılığını təmin edir [54];

- Heydər Əliyev Fondu həyata keçirdiyi qlobal layihələrlə insan hüquq və azadlıqlarının etibarlı təminatını həyata keçirilir [55];

- Heydər Əliyev Fondu əhalinin fiziki sağlamlığının qorunması və psixoloji durumunun yaxşılaşdırılması istiqamətində dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərə dəstək nümayiş etdirməklə, onların geniş vüsət almasına xidmət edir, sahəvi qanunvericilik aktları və Azərbaycan Respublikasının iştirakçısı olduğu beynəlxalq müqavilələrdə təsbit olunmuş müddəalar çərçivəsində ictimaiyyətin diqqətini insanların sağlamlığında meydana çıxan ciddi problemlərin həllinə yönəldir;

- Heydər Əliyev Fondunun insanların sağlamlığının qorunması sahəsində fəaliyyətində əsas yeri əhalinin aztəminatlı hissəsinin, o cümlədən xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanların, uşaq və yeniyetmələrin müalicəsi və müayinəsinə köməklik göstərilməsi tutur (talassemiyadan əziyyət çəkən insanlara və diabetli uşaqlara xüsusi qayğının göstərilməsi, bu məqsədlə ölkədə hər cür şəraitin yaradılmasına yönəlmiş fəaliyyət, xəstələrin dərman preparatları və digər zəruri ləvazimatlarla təchiz olunması deyilənlərin bariz nümunəsidir);

- Heydər Fondun fəaliyyətində təkcə ölkə vətəndaşlarının sağlamlığının qorunmasına yönəlmiş tədbirlərin görülməsi əsas məqsəd deyildir, həm də ölkə hüdudlarından kənarında insan sağlamlığı amilinin təmin edilməsi təşkilatın prioritet vəzifəsini təşkil edir (belə ki, Fondun Pakistan, Gürcüstan, Cənubi Sudan, Bosniya və Herseqovina, Rumıniya, Rusiya Federasiyasında və digər ölkələrdə keçirdiyi xeyriyyə aksiyaları, habelə əhalinin ciddi xəstəliklərdən əziyyət çəkən hissəsinin müayinəsi və müalicəsinin təşkili onun beynəlmilləl fəaliyyətinin əsas göstəricisidir;

- Heydər Əliyev Fondunun bütün fəaliyyəti bilavasitə insan hüquqlarının təmin edilməsi və bəşəriyyəti düşündürən qlobal problemlərin həlli istiqamətlərinə yönəlməklə beynəlxalq ictimaiyyətin daim diqqətini cəlb etmişdir.

Qeyd edilənlər baxımdan Heydər Əliyev Fondunu sadəcə ictimai təşkilat kimi deyil, çox nüfuzlu beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatı qismində nəzərdən keçirmək daha məqsədmüvafiq olardı. Belə ki, Heydər Əliyev Fondu öz fəaliyyətində beynəlxalq əməkdaşlıq istiqamətində mühüm fəaliyyətlər həyata keçirir və hazırda da keçirməkdədir. Bütövlükdə isə, Heydər Əliyev Fondu özünün fəaliyyət və əhatə istiqamətlərini daha da genişləndirməklə beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatları üçün bütün mümkün imkanlardan da tam səmərəli formada istifadə etməklə nəinki dövlətdaxili nüfuzunu, eyni zamanda beynəlxalq nüfuzunu da xeyli dərəcədə yüksəltdirmişdir ki, burada da Fondun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın əvəzsiz xidmətləri xüsusi qeyd edilməlidir.

İstinadlar:

1. Ələkbərov A.S. Heydər Əliyev Fondunun təmsalında Azərbaycanda xeyriyyə fond siyasəti. Siyasi elmlər namizədi elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı, 2009, s. 13.
2. <https://e-qanun.az/framework/5845>
3. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/index/48/>
4. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/blog/130/Yenil%C9%99%C5%9F%C9%99n-Az%C9%99baycana-yeni-m%C9%99kt%C9%99b>
5. Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2009, s.72-93
6. Humanizm və xeyrxahlıq missiyası. Tərtibçi S.Hüseynov, ideyanın və ön sözün müəllifi Əli Eyvazov. Bakı, «Nurlan» nəşriyyatı, 2007, s. 96-97.
7. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/104/2874>
8. Mədəniyyətimizin və mədəni incilərimizin hamisi. Tərtibçi və elmi redaktor Sevdə Məmmədəliyeva. Bakı, «NURLAR» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2007, s. 78-81.
9. <http://anl.az/down/meqale/ses/2010/aprel/115825.htm>
10. Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2009, s. 188.
11. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/74/3828/content/rss>
12. «Xalq» qəzeti, 19 iyun 2007-ci il, s. 4
13. Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2009, s. 150.
14. Azərbaycan qəzeti, 26 yanvar 2008-ci il, s. 7.
15. Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2009, s. 184.; «Azad Azərbaycan» qəzeti, 15 oktyabr 2008-ci il, s.3; «Azərbaycan» qəzeti, 30 yanvar 2009-cu il, s. 5
16. Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə Fransada Azərbaycan dilində nəşrlər hazırlanacaq - <https://www.medeniyyet.az/page/news/1769/Heyder-Eliev-Fondunun-tesebbusu-ile-Fransada-Azərbaycan-dilinde-nesrler-hazirlanacaq.html?lang=ru>
17. Sadıqov, E. (202). Ulu Öndər Heydər Əliyev və Azərbaycan Gəncliyinin İnkişaf Strategiyası. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Azerbaijan Halkının Milli Lideri Haydar Alirza Oğlu Aliyev'in Doğumunun 100. Yılı Özel Sayısı, 10 (1), 191-199.

18. İntellektual yüksəlişə xidmət edən missiya. Heydər Əliyev Fondu ölkədə elm və təhsilin inkişafına xidmət edən layihələri uğurla gerçəkləşdirir - <https://mehribanalievya.preslib.az/media-4524093bdc.html>
19. Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2009, s. 168-173.
20. “Vaşinqtonda Heydər Əliyev Fondunun ABŞ-ın “Urban Alliance” təşkilatı ilə birgə layihəsinin təqdimatı olub” -<https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/104/3199>
21. Xoşməramlı səfir. Tərtibçi Ə.Əliyev.IV kitab. Bakı, Şəms, 2007, s.42-57; Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2009, s. 191-193; «Xalq» qəzeti, 13 iyun 2006-cı il, s.3.
22. Tbilisidə Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətlərinin qəbirüstü abidələrinin bərpası - <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/136/2209>
23. Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2009, s. 194-195.
24. Texnologiyaların köməyi ilə biznes dünyası sürətlə dəyişir - <http://www.ictnews.az/read-9995-news-1.html>
25. Heydər Əliyev Fondu – milli yaddaşın keşiyində. V cild. Bakı: “Şərq-Qərb” nəşriyyatı, 2013, s. 69.
26. «Respublika» qəzeti, 2 fevral 2006-cı il, s. 3; «Xalq» qəzeti.2 fevral 2006-cı il, s. 4.
27. Əliyeva A.R. Heydər Əliyev Fondu və Azərbaycan Respublikasında təhsil və səhiyyənin inkişafı. Tarix üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı, 2011, s. 16.
28. Abdullayev K. Azərbaycan multikulturalizminin siyasi banisi // “Azərbaycan” qəzeti, 1 may2015, № 92, s. 3.
29. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/blog/119/Azərbaycanın-təbliği>
30. Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2006, s. 99-100; Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2009, s. 106.
31. “Tibb müəssisələrinin yenidən qurulması və inşası” - <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/blog/135>
32. Azərbaycan qəzeti, 14 noyabr 2007-ci il, s. 4.
33. “Mərkəzi Neftçilər Xəstəxanasında Cərrahiyyə və Orqan Transplantologiya Mərkəzi” <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/91/551>
34. Önemli təşəbbüslərin ünvanı – https://www.yeniazerbaycan.com/Gundem_e66173_az.html
35. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə eşitmə qüsurlu şəxslər üzərində koxlear implantasiya əməliyyatları aparılır - <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/57/4072>
36. Xoşməramlı səfir. Tərtibçi Ş.Əhmədov. V kitab. Bakı, Şəms, 2007, s. 126.
37. Xalq qəzeti, 18 aprel 2007-ci il, s. 3
38. Uşaqların sağlamlığına qayğı dövlətimizin siyasətinin öncül istiqamətlərindən biridir: Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva “Profilaktika! Müdafiə! İmmunlaşma” həftəsində iştirak etmişdir // “Azərbaycan” qəzeti, 18 aprel 2007, s. 2
39. Respublika qəzeti, 1 iyun 2007-ci il, s. 9; Xalq qəzeti, 1 iyun 2007-ci il, s. 5; Azərbaycan qəzeti, 1 iyun 2007-ci il, s.10.
40. Respublika qəzeti, 1 iyun 2007-ci il, s. 9; Xalq qəzeti, 1 iyun 2007-ci il, s. 5; Azərbaycan qəzeti, 1 iyun 2007-ci il, s.10.
41. Xalq qəzeti, 10 noyabr 2007-ci il, s. 7.
42. Azərbaycan qəzeti, 26 yanvar 2008-ci il, s. 7.
43. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/59/1153/>
44. Respublika qəzeti, 25 sentyabr 2007-ci il, s. 1

45. Heydər Əliyev Fondu Yekaterinburqla sıx əməkdaşlıq edəcəkdir // « Azərbaycan » qəzeti, 2010-cu il 5 dekabr, s. 3.

46. [https://heydar-aliyev-](https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/60/3005/content/%2Faz%2Fcontent%2Ffrss)

[foundation.org/az/content/view/60/3005/content/%2Faz%2Fcontent%2Ffrss](https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/60/3005/content/%2Faz%2Fcontent%2Ffrss)

47. Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə Moskvada “Qanın milləti yoxdur” adlı aksiya keçirilib - <https://kaspi.az/az/leyla-eliyevanın-tesebbusu-ile-moskvada-qanın-milleti-yoxdur-adli-aksiya-kecirilib>

48. Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2009, s. 171-172.

49. Ələkbərov A.S. Heydər Əliyev Fondunun təmsalında Azərbaycanda xeyriyyə fond siyasəti. Siyasi əmlər namizədi elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı, 2009, s. 15.

50. Heydər Əliyev Fondu. Ön sözün müəllifi Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva. Bakı, 2006, s. 103; Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Sarayevoda görmə qabiliyyəti məhdud olan uşaqlar və gənclər üçün mərkəz açılıb - https://www.yeniazerbaycan.com/Siyaset_e11847_az.html

51. Bakıda Heydər Əliyev Fondu ilə BMT-nin İnkişaf Proqramı arasında Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır - <https://mehribanaliyeva.preslib.az/media-79aab20508.html>

52. Mədəniyyətimizin və mədəni incilərimizin hamisi. Tərtibçi və elmi redaktor Sevdə Məmmədəliyeva. Bakı, «NURLAR» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2007, s. 46-65.

53. Ələkbərov A.S. Heydər Əliyev Fondunun təmsalında Azərbaycanda xeyriyyə fond siyasəti. Siyasi əmlər namizədi elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı, 2009, s. 15.

54. Əliyeva A.R. Heydər Əliyev Fondu və Azərbaycan Respublikasında təhsil və səhiyyənin inkişafı. Tarix üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı, 2011, s. 20.

55. Humanizm və xeyirxahlıq missiyası. Tərtibçi S.Hüseynov, ideyanın və ön sözün müəllifi Əli Eyvazov. Bakı, «Nurlan» nəşriyyatı, 2007, s. 28-30.

THE MAIN ACTIVITIES OF THE HEYDAR ALIYEV FOUNDATION AS AN INTERNATIONAL NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATION OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Elnara Mirzaeva*

Abstract

The article analyzes in detail the main directions of activity of the Heydar Aliyev Foundation as an international non-governmental organization of the Republic of Azerbaijan. It is concluded that it would be more correct to consider the Heydar Aliyev Foundation not just as a public organization, but as a very influential international non-governmental organization. Thus, the Heydar Aliyev Foundation has been and continues to carry out important activities in the direction of international cooperation. In general, the Heydar Aliyev Foundation, having expanded the scope of its activities and making the most effective use of all available opportunities of international non-governmental organizations, has significantly increased not only its domestic, but also its international reputation, and here the invaluable merits of the President of the Foundation, Mehriban Aliyeva, should be especially noted.

* Ph.D. in Law, Baku State University, Associate Professor of International Private Law and European Law Chairs

Keywords: *non-governmental organizations, international cooperation, bilateral agreements, international organizations, domestic legislation, international projects.*

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ФОНДА ГЕЙДАРА АЛИЕВА КАК ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНОЙ НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Эльнара Мирзаева*

Резюме

В статье подробно анализируются основные направления деятельности Фонда Гейдара Алиева как интернациональной неправительственной организации Азербайджанской Республики. Делается вывод, что Фонд Гейдара Алиева правильнее было бы рассматривать не просто как общественную организацию, а как весьма влиятельную международную неправительственную организацию. Таким образом, Фонд Гейдара Алиева осуществляет и продолжает осуществлять важную деятельность в направлении международного сотрудничества. В целом Фонд Гейдара Алиева, расширив сферу своей деятельности и максимально эффективно используя все доступные возможности международных неправительственных организаций, значительно повысил не только свою внутреннюю, но и международную репутацию, и здесь же особо следует отметить неоценимые заслуги президента Фонда Мехрибан Алиевой.

Ключевые слова: *неправительственные организации, международное сотрудничество, двусторонние соглашения, международные организации, внутреннее законодательство, международные проекты.*

* доктор философии по праву, доцент кафедры международного частного права и европейского права Бакинского государственного университета